

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

527

משיחות רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א • סוכות תשפ"ב

שמים ואמונה זה מה שאנחנו חייבים, מה השם אלוהים שואל מעמך כי אם ליראה, יראת שמים, והיינו אמונה.

ובשולחן ערוך בסעיף הראשון מביא הרמ"א מדברי הרמב"ם במורה נבוכים "שויתי השם לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלוהים", והיינו שזהו כלל גדול בתורה, שאדם תמיד יזכור ולא ישכח את האמת שהקב"ה רואה אותו ויודע את כל מעשיו, כמו שאמרו (אבות ב, א) דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים.

וזהו "שויתי השם לנגדי תמיד", ואמנם אין זה פשוט, ולקיים זאת בשלמות זוהי דרגה גדולה מאד, אבל זהו הסעיף הראשון בשולחן ערוך: ומה השם אלוהים שואל מעמך כי אם ליראה, היראה היא רק אם זוכרים שעין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים, וזהו מה שנדרש מאיתנו.

ועכשיו הרי אנו עומדים בחג הסוכות, ונמצאים ויושבים בסוכות, וזהו גם כן דבר שמביא לחיזוק האמונה, כי ענין הסוכה הוא כמו שכתוב (ויקרא כג, מג) כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, ואמרו חז"ל (סוכה יא, ב) דהיינו ענני כבוד או סוכות ממש, ועל ידי הישיבה בסוכה נזכרים בענני הכבוד, שלא היו דבר טבעי, אלא מעשה ניסים, בהשגחה, ובאים מזה לחיזוק האמונה.

וכן עצם ישיבת הסוכה אמרו חז"ל (סוכה ב, א) כל שבעת הימים צא מדידת קבע ושב בדירת עראי, והענין בזה לדעת שאנחנו חיים בדירת עראי ואין לנו דירת קבע בעולם הזה, כמו שאמרו (ברכות כח, ב, ועוד) שהיום כאן ומחר וכו', וכך צריכים להרגיש בעולם הזה, שיש לנו רק יום אחד, וממילא זהו דירת עראי, וזהו חובת האדם, והסוכה מזכירה את זה.

וגם לדעת רבי עקיבא שמפרש כי בסוכות הושבתי - סוכות ממש, מכל מקום אין זה בדרך הטבע אלא בהשגחה, וכמו שאמר 'הושבתי'.

וזו כל חובת האדם ושלמותו, שחייב תמיד להתקדם ולהתקדם בזה, ואין זה פשוט, להתחזק באמונה, להאמין ולזכור שהכל בידי שמים, וכל מה שאדם רואה זה בידי שמים. גם מה שהגעתי עכשיו לכאן, זהו בידי שמים, ולא בדרך הטבע אלא בהשגחה, אולי זה ישפיע משהו איזה חיזוק, וזהו בהשגחה בזכות הציבור שיש להם זכויות להתחזק.

ולמעשה כיצד להמשיך את העין רואה ואוזן שומעת' בהנהגה היום יומית, הרי זה נגד הטבע לחשוב כל הזמן שויתי השם לנגדי תמיד, העצה לזה היא אחת: לעסוק בספרי מוסר, ואם יש לאדם לימוד קבוע בכל יום בספרי מוסר, בספר מוסר שלא מכביד ומשעמם, אלא שמעניין אותו, זה משפיע ומשפיע! ואף אם לא מרגישים את ההשפעה, במשך הזמן זה משפיע שנהיה אדם אחר, ואינו מרגיש כלל שהוא משתנה, אבל יש שינוי גדול, ולבסוף הוא רואה שעכשיו הוא אדם אחר ממה שהיה לפני שנה, וכל ההתנהגות היא אחרת.

ומלבד מה שזה מועיל לחיזוק האמונה, זה גם נותן חיים יותר מאושרים, ורבים אמרו לי כן, שבעבר לא היה להם קביעות למוסר, והתחילו ללמוד מוסר, ומאז נשתנו כל חיייהם ונעשו חיים מאושרים, וכל הבית מאושר ושמוח עם שמחת חיים. זהו הסוד והכוח של תורה, תורת היראה שבספרי המוסר, וזהו מה שהשם שואל מעמך, יראת שמים.

יהי רצון שנוכח כלנו להתחזק בכל מה שצריך, שכולנו באמת נקיים את הסעיף הראשון בשולחן ערוך, ועל ידי זה נזכה להתחזק בכל מה שצריך להתחזק, ולשועות ונחמות, וחג שמח.

אשריכם תלמידי חכמים

שיחת חג בגבעת זאב החדשה - סוכות תשע"ח

בגמרא במנחות דף י"ח מובא שאחד התנאים אמר למישהו "אשריכם תלמידי חכמים שדברי תורה חביבין עליכם ביותר", וכיום גם שרים מילים אלו במנגינה, אשריכם תלמידי חכמים, אם דברי תורה חביבים עליכם - אשריכם! כמו שאמרו באבות פ"ו אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא, ואשריך פירוש שזהו האושר הכי גדול שיכול להיות, אם דברי תורה חביבין עליכם ביותר זהו האושר הכי גדול שאין בעולם אושר יותר מזה, ורק בעולם הבא זה עוד יותר, אבל בעולם הזה זהו האושר הכי גדול שיכול להיות.

אתה בחרתנו מכל העמים

שיחת חג בביקור רבינו שליט"א בטלז טוון - סוכות תש"פ

אנו אומרים בתפילת החג "אתה בחרתנו מכל העמים", והוא הודאה להקב"ה על מה שבחר בנו, וכפי שמזכירים בהמשך עוד הרבה ענייני הודאה, "אהבת אותנו, ורצית בנו, ורוממתנו מכל הלשונות, וקידשתנו במצוותיך, וקרבתנו מלכנו לעבודתך וכו', ותיתן לנו מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון", שכל זה הוא הודאה, שאנו מודים להקב"ה על כל הדברים האלו, וכך גם 'אתה בחרתנו' זוהי הודאה להקב"ה על שבחר בנו מכל העמים.

וצריכים להבין על מה ההודאה ואיזו הודאה יש בזה, הרי הקב"ה בחר בנו מפני שאכן אנו מובחרים מכל העמים, ומי שבחר דבר מתוך כמה דברים בוחר את הטוב שביניהם, וכך עשה הקב"ה, ומה יש להודות על זה?

אכן הפירוש בזה 'אתה בחרתנו' - שאתה עשית אותנו למובחרים ואתה עשית אותנו לבעלי מדרגה, וכל מה שכלל ישראל הוא בעל מדרגה, שהאופי שלו הוא אופי אחר לגמרי מאומות העולם, וכידוע שיהודים הם בעלי אופי אחר לגמרי עם מהות טובה יותר מהגויים, כל זה הוא מהקב"ה, שאתה בחרתנו ואתה עשית אותנו לבעלי מדרגה כזו.

ואם כן הרי זה שמחה גדולה בשבילנו שאנו יהודים ובעלי מדרגה, וזה כולל גם מידות טובות שהם הדבר הראשון, כידוע שליהודים יש מידות טובות שאין לאומות העולם, וגם בכישרונות ידוע שעם ישראל הוא יותר כשרוני מכל האומות, אך העיקר זה המידות והתורה שיש לנו, ועל זה אנו מודים להקב"ה שאתה בחרתנו מכל העמים, אהבת אותנו ורצית בנו, ותיתן לנו מועדים לשמחה - שגם קיבלנו יום טוב, וכל התורה כולה.

וזהו שאנו אומרים גם בברכות התורה "יאשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", שהקב"ה תחילה עשה אותנו למובחרים, ואחרי זה ומכוח זה נתן לנו את תורתו, שבזכות המעלות שנתן בנו הקב"ה יותר מכל העמים, נעשינו ראויים ושייכים לקבל את התורה.

ובגודל מעלת התורה הרי אמרו חז"ל (פאה א, א) שתלמוד תורה כנגד כולם, וכשאדם עוסק בתורה - בכל דברי תורה שהם, כגון שלומד חומש עם פירוש רש"י, או אפילו אם לומד אל"ף ב"ת, הרי הוא דבוק בהקב"ה! וכמו שאמרו בזוהר קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא, ונעשה בזה אדם קדוש, ומקודש בקדושתו יתברך, שבאותו הרגע שעוסק בתורה הוא קדוש, ובכל רגע שאדם עוסק בתורה הוא קדוש ומחובר עם הקב"ה.

וכמה שמחה ואושר יש לנו שזכינו לזכויות כאלו, וזהו האושר שלנו, אשרינו מה טוב חלקנו, ובה אנו מאושרים.

ובאמת אנחנו לא יודעים עד כמה אנו מאושרים, בזה שאנו יהודים, ויש לנו נשמה יהודית, ואנו גם זוכים להתפלל להקב"ה, ולברך לפניו, ומדברים עם הקב"ה, והוא רוצה לשמוע אותנו, כמו שכתוב (תהלים פא, יא) הרחב פיך ואמלאהו, וזה דבר עצום שהוא באמת שמחה גדולה, ואנו לא יודעים כמה אנו צריכים לשמוח במה שיש לנו, בכל תפילה וכל ברכה.

וכמוכן כשאדם מברך ברכה צריך לומר את הברכה בכוונה, ולא לזרוק ברכה מהפה, אלא להרגיש את מה שאומרים, אך על כל פנים זוהי שמחה גדולה שהקב"ה רוצה לשמוע אותנו ואנו מדברים אליו.

אם כן אשרינו מה טוב חלקנו, ובפרט עכשיו ביום טוב, שיש מצוה של שמחת יום טוב, ובמיוחד בחג הסוכות זמן שמחתנו, עלינו לשמוח בכל הרוחניות שיש לנו, ויש במה לשמוח, וחייבים לשמוח! ובעזרת השם נזכה כולנו להיות שמחים בשמחת יום טוב ונזכה לכל מה שצריך.

בצילא דמהימנותא

שיחת חג בגבעת זאב החדשה - סוכות תשע"ו

יש פסוק (דברים י, יב) "מה השם אלוהים שואל מעמך", מה הקב"ה רוצה מאיתנו ומה אנו חייבים, מהו החיוב? "כי אם ליראה את השם אלוהים", יראת

וכאן שנמצאים ציבור שיושבים ועוסקים בתורה, ורוצים לשמוע עוד משהו דברי תורה וחיוזוק, וכל כך דברי תורה חביבין עליכם, הרי זה זכות עצומה ומדרגה גדולה מאד, ובעזרת השם נזכה כולנו לסייעתא דשמיא להצלחה הלאה והלאה בכל מה שצריך, גם בגשמיות וגם ברוחניות, ויהיה חג שמח ומועדים לשמחה לכל אחד ואחד מאיתנו ולכל כלל ישראל.

ואמנם בשביל סייעתא דשמיא צריכים חיוזוק, ואמרו חז"ל (ברכות לב, ב) ארבעה דברים צריכים חיוזוק, ופירש רש"י כי חיוזוק היינו "תמיד ובכל כוחו". וכיצד אפשר לקבל כוח לחיוזוק? הנה נמצאים כאן צעירים ומבוגרים, שכולם דברי תורה חביבין עליהם ורוצים להתחזק, והאיך מתחזקים?

העצה היא שכל אחד יידע את מעשיו הטובים וחשיבותם, וכמו שכתב המסילת ישרים בפרק ג' כי הרוצה לפקח על עצמו צריך שיעלה לפניו זכרון מעשיו לראות מה יש בהם מהרע למען ידחה אותו "ומה מן הטוב להתמיד בו

ולתחזק בו", כי כשאדם יודע את מעלותיו ומעשיו הטובים, זה נותן חיוזוק וכוח להמשיך הלאה בהם.

וברוך השם כל הציבור כאן צעירים ומבוגרים, לכולם יש אהבת תורה, ורוצים לשמוע תורה, ורוצים לדעת תורה, וגם להיות גדולי תורה, ורוצים שגם המשפחה יהיו גדולי תורה, וזו מדרגה גדולה מאד שיש אהבת תורה כזו, וכשיש אהבת תורה זה נותן כוח להמשיך.

וצריכים לדעת שכל אחד ואחד, בין קטנים ובין גדולים, וגם הצעירים ביותר, בחיידר או בשיבה קטנה, כל אחד שאוהב תורה ורוצה ללמוד והלימוד מעניין אותו – זוהי זכות גדולה מאד, וזו סיבה גדולה לשמחה, לשמוח במה שאוהבים תורה ובמה שרוצים ללמוד ולהיות גדולים בתורה, כי זה דבר גדול וזכות גדולה מאד, ואדם שיש לו שאיפה כזו צריך לשמוח, שמחה בשאיפה!

עצות והדרכות בדרכי החינוך

לרגל כנס מורות ומחנכות מהעיר בני ברק בתחילת חודש אלול, נכנס ראש העיר הרב אברהם רובינשטיין, והעלה שאלות בדרכי החינוך, שהובאו בפני באי הכינוס, ונביא בזה את עיקרי הדברים.

שאלה: האם אבא חייב להוכיח את בנו הגדול, בחור ישיבה, על זמן קריאת שמע וכדומה, לנדנד לו ולהעיר אותו בכוח?

רבינו שליט"א: זה לא יעזור, רק בהסברה. בכפייה לא שייך, ואין זה חינוך, וצריך רק בהסברה, או שיקבש ממישהו אחר שיסביר לו, אם הוא בעצמו לא יכול להסביר ולדבר כך בעדינות, צריך לבקש ממישהו אחר שיסביר לו.

שאלה: כלומר לא כדאי שהאבא בעצמו יוכיח את הבן לקום בזמן לקריאת שמע, אלא צריך לבקש ממישהו אחר שיסביר לו בנועם?

רבינו שליט"א: אם הוא לא יכול בעדינות. אם האבא לא יכול בעדינות אז צריך מישהו אחר, כי אם הוא יוכיח יהיה יותר גרוע.

שאלה: מה חשוב לומר למורות המתכנסות על ענייני החינוך?

רבינו שליט"א: דבר ראשון לדעת שחינוך הוא לא מתוך כעס, לא בכעס. וגם לא להוכיח בפרהסיא, לא ברבים, אלא רק ביחידות, להסביר לתלמידה שלא כדאי לך להתנהג כך, ואת מפסידה מזה, ואם תתנהגי טוב את יכולה להרוויח, אבל בהתנהגותך כיום את עושה לך שם רע, וזה אחר כך יכול להיות נוגע גם לשידוכים, שישאלו איך היה ההתנהגות, ויתעניינו גם על תקופת בית הספר היסודי, ואם כן לטובתך את צריכה להתנהג בצורה הוגנת. אבל צריכים לעשות זאת ביחידות, שאף אחד לא ישמע את זה, ולומר לה את זה גם בעדינות, שזה כדאי לה לטובתה, ושיהיה באמת מתוך רחמנות, שהיא תרגיש שדורשים את טובתה.

שאלה: אפשר להוסיף מתוך רחמנות וגם מתוך אהבה, כי אחד מתנאי החינוך הוא שהתלמידה תרגיש שהמורה אוהבת אותה.

רבינו שליט"א: אכן זוהי משנה מפורשת בפרקי אבות (א, יב) אוהב את הבריות ומקרבן לתורה, אוהב את הבריות ואז מקרבן! בלי אהבה אי אפשר לקרב, וזו עבודה קשה מאד שתהיה אהבה.

שאלה: כיצד לפתח אהבת השם ויראת שמים אצל התלמידות בימים סוערים שכאלו?

רבינו שליט"א: הדרך היא רק אם יראו את זה אצל המורה, אצל המחנכת, ובבית, אם רואים יראת שמים זה משפיע, וצריך מי שהוא ירא שמים בעצמו, עם אימת הדין, והוא יכול גם להשפיע, אבל אם לא רואים יראת שמים אין השפעה.

שאלה: כלומר שמורה צריכה להיות טופח להטפח, ואם היא רק טופח בלי להטפח זה לא מספיק בשביל להיות מחנכת.

רבינו שליט"א: נכון, כך כתוב בשם הגאון (אהל יעקב פרשת תזריע) שהדובנער מגיד שאל אותו איך אפשר להשפיע, ואמר הגאון, שכוס אם הוא מלא עד גדותיו, אזי אם שופכים לתוכו עוד, זה משפיע גם על סביבותיו.

שאלה: כשהמחנכת מרגישה שתלמידה קצת מתחילה לסור מן הדרך, מה מוטל על המחנכת לעשות כדי להחזיר ולקרב אותה?

רבינו שליט"א: צריך להסביר לה ביחידות, וכדאי גם להתייעץ עם אנשי חינוך שמבינים בזה.

שאלה: האם יש גבול לימין מקרבת מול ילד שלא מתנהג בדרכי התורה, עד כמה לקרב ולנהוג עמו בסבלנות?

רבינו שליט"א: שמעתי שבזמננו לא שייך חינוך בשמאל דוחה, וצריכים רק בקירוב, לקרב בשתי הידיים, אחרת אי אפשר להשפיע.

שאלה: איך אבא יתן לילד הרגשה שהוא אוהב אותו?

רבינו שליט"א: האבא צריך שכל וחכמת חיים לכך, וגם צריך להתייעץ עם אנשי חינוך.

*

שאלה: בנוגע לבחורי ישיבות, האם בחור מצוין חייב לעשות חסד מזמנו וללמוד גם עם בחורים חלשים, אף שהוא מרגיש שבאותו הזמן הוא לא מתקדם כלל?

רבינו שליט"א: לא מפסידים מזה, אין הפסד, ואדרבה, זה זכויות עצומות להצלחה, כמו שאמרו (תענית ז, א) מתלמידי יותר מכולם, מתלמידי יותר מכולם זה בדרך הטבע, אבל זה גם זכות, ללמוד עם חלשים זה זכות עצומה מאד. כמובן כל אחד כמה שהוא יכול, ואי אפשר הרבה זמן, כי זה נגד הכוחות, ואין לו כוח לזה.

שאלה: בימי בין הזמנים כשבחורים חוזרים הביתה, מצד אחד יש חשיבות ללמוד בבית מדרש, ומצד שני כשהבחור נמצא בבית, האבא רואה מה הוא עושה, ואילו כשהולך לבית המדרש, האבא לא יודע מה הוא יעשה ועם מי הוא יתעסק ויתחבר.

רבינו שליט"א: צריכים להתייעץ על כל בחור בפני עצמו.

שאלה: האם יש איזו הנהגה שראו אצל גדולי הדורות, האיך להתנהג עם הבחורים בבין הזמנים, מה להגיד להם לעשות ומה לא להגיד, האם יכולים לנסוע לטייל, או שישבו בבית מדרש כל היום.

רבינו שליט"א: צריך שיהיו בלי פריקת עול, לזכור שיש חיוב תורה ועבודה ויראת שמים גם בבין הזמנים, ולא להרגיש פריקת עול, אמנם צריכים גם לנוח, אבל המנוחה היא לצורך תר"ג מצוות, ואין זמן של פריקת עול.

*

שאלה: מבקשים ברכה למחנכות המתכנסות על ענייני החינוך.

רבינו שליט"א: הרי אמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, מי שרוצה טהרה ובא ליטהר על עצמו מסייעין אותו, ואם כן מי שבא לטהר אחרים קל וחומר שיש סייעתא דשמיא, ובפרט בחודש אלול שהוא חודש הרחמים ויש בו מידת הרחמים, בעזרת השם יזכו לסייעתא דשמיא בזיכוי הרבים כמו שצריך.

ולכל אחד מהציבור יש גם מידות טובות, ומידות טובות זה דבר עצום, וזה היסוד של כל התורה כולה, כמו שאמרו (ירושלמי נדרים ט, ד) ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה, אהבת הבריות ומידות טובות, וזו דרגה גדולה אפילו יותר מאהבת השם, כמו שמבואר בדברי התנא באבות פ"ו שהזכיר קודם 'אוהב את המקום' ורק אחר כך 'אוהב את הבריות', כי אהבת הבריות היא דרגה שיותר קשה להשיגה, וממילא היא מדרגה יותר גדולה.

וכאמור, הציבור גם רוצים ללמוד ורוצים להיות גדולי תורה, וזה דבר עצום, וצריכים לדעת שכל אחד מאיתנו יכול להיות גדול בתורה, ואין זה משנה אם צעירים או גדולים, ואפילו המבוגרים יכולים להיות עוד יותר, אם עוסקים בתורה כל אחד לפי כוחו ובצורה שהוא יכול, ולא יותר מכוחו, שלא רק שאין זה מועיל אלא זה גם חטא ואסור לעשות יותר מכוחו, וגם זה לא יעזור, וחבל על הזמן שמתאמצים בזה, אבל אם אדם לומד לפי כוחו ובכל כוחו כמה שהוא יכול אזי הוא מצליח, וזו שמחה גדולה והצלחה גדולה.

ובעזרת השם נוכל להתחזק, כל אחד מאיתנו וגם אני בכלל צריך חיזוק תמידי, והעצה הכי טובה לחיזוק היא לימוד ספרי המוסר, ואין זו ימדת חסידות! לעסוק בספרי מוסר אלא צורך הכרחי לכל אחד, ויש ללמוד בספר מוסר שמעניין, כי לימוד שמשעמם אינו משפיע, אך יש הרבה ספרי מוסר שיש בהם דברים מאד מעניינים, כגון חובות הלבבות, מסילת ישרים, שערי תשובה, וארחות צדיקים, שכל אחד יכול למצוא בהם דברים שמאד מעניינים ומתאימים ומשפיעים לפי טבעו, והם ידיעות חשובות מאד.

ורבים אמרו לי שעשו קביעות בכל יום ללמוד משהו, אפילו זמן מועט, לעסוק בספרי מוסר, ועל ידי זה מיד התחילו להיות חיים מאושרים, כי ספרי המוסר מתחילים לאמונה, ומי שהוא בעל אמונה אין לו שום צער בחיים.

ומפני שהאמונה היא שהכל בידי שמים, וגם אם משהו מפריע לי זה בידי שמים, ולא הוא המפריע אלא מן השמים עושים את זה, וגם בלעדיו זה

היה מגיע מן השמים באופן אחר, ואם כן אין שום סיבה לכעוס ולהקפיד עליו, ורק צריך לחשוב למה מן השמים עשו כן.

ויחשוב לעצמו וכי אני צדיק כזה שנותנים לי ייסורים של אהבה? הרי לא מסתבר כן, ויותר מסתבר שיש איזה דבר שאני צריך תיקון.

והרי כל דעביד רחמנא לטב עביד, וכיון שהכל בידי שמים והכל לטובה, אם כן גם קשיים הם לטובתי! וצריך לחשוב למה זה לטובתו, וכנראה הטובה היא שיתקן את מעשיו, ויתבונן ויחשוב האם יש משהו מידה כנגד מידה, כי יש הרבה דברים שמן השמים נותנים מידה כנגד מידה.

וכגון מי שפוגע באחרים, אחר כך גם הוא סובל! ובפרט בשידוכים ידוע שאם יש קפיא ממישהו זה מפריע לשידוך, כי מידה כנגד מידה אם אדם מצער אחרים יש לו גם כן צער, ועל כל צער שהוא מצער אחרים סופו להצטער בחזרה, ואין זה נקמה אלא לימוד, ללמד אותו לתקן את מעשיו.

והנה כל מה שאמרנו כבר כתוב בספרי המוסר, ולא חידשנו בזה דבר, אלא הכל כתוב בספרי מוסר, ומי שייקח ספרי מוסר ימצא בהם המון דברים ועצות האין לחיות חיים מאושרים, ובפרט עם האמונה שהכל בידי שמים והכל לטובה, כל הקשיים נהפכים לטובה, וזו שמחה לאדם שמן השמים נתנו לו 'הוראה' – באמצעות הקשיים – לפשפש ולמשמש במעשיו [ועיין מסילת ישרים בפרק ג' שביאר מהו לפשפש ומהו למשמש].

ואני מבטיח שכל מי שילמד מוסר יהיה מאושר! ומי שכבר לומד מוסר בודאי הוא כבר מאושר, ומי שעדיין אינו לומד אם יתחיל בכל יום ללמוד מוסר קצת, יהיה חיים מאושרים ויהיה שמוח בחלקו, ותהיה לא רק שמחת יום טוב שהיא שמחה מיוחדת רק לימים אלו, אלא כל החיים יהיו חיים של שמחה! בעזרת השם נוכל להתחזק בזה ונוכל לשמחת חיים אמיתית.

מדברי רבינו שליט"א בדרשת החג בביתו

שמחת תורה תשע"ב

טעמי המצוות ותועלתם לצרף את הבריות

הנה יש טעמי המצוות, טעמים גלויים וטעמים נסתרים, ואמרו חז"ל (בראשית רבה מד, א) לא ניתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, והיינו מלשון צורף כסף, שהמצוות מקדשות ומצרפות את הנפש, וכפי שאנו אומרים בתפילה 'וקידשתנו במצוותיך', 'קדשנו במצוותיך', וכן כתוב בפרשת ציצית (במדבר טו, מ) 'והייתם קדושים לאלוקיכם', שהאדם מתקדש על ידי קיום מצות ציצית, וכך גם כל המצוות מקדשות ומטהרות את נפש האדם, שיוכל להתעלות על ידם בתורה ביראת שמים ובמידות טובות.

ובספר החינוך ביאר בכל מצוה ומצוה את התועלת הגלויה לנפש האדם מקיום המצוה, וכן הרמב"ם בספר מורה נבוכים ביאר את טעמי המצוות הגלויים, חוץ מלחם הפנים שעל זה כתב הרמב"ם כי אינו יודע הטעם מדוע צריכים שתיים עשרה חלות, ואמנם עיקר ענין לחם הפנים מובן שעורכים שולחן לפני המלך, אבל לא מובן מהו המספר של שתיים עשרה חלות דווקא, וכן כתוב בזמירות של שבת 'גלה לן טעמא דתריסר נהמי', שאין אנו יודעים הטעם מדוע צריכים 'תריסר נהמי' בלחם הפנים, ורק לעתיד לבוא יתגלה לנו הטעם בזה.

ושלמה המלך החכם מכל האדם ידע את כל טעמי המצוות הגלויים והנסתרים, וידע גם את הטעם שצריכים שתיים עשרה חלות בלחם הפנים, אך כשהגיע לפרשת פרה אדומה אמר (קהלת ז, כג) "אמרת אחכמה והיא רחוקה ממני; רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו", וביאר בספר בית הלוי (פרשת כי תשא) כי כשראה שלמה שאינו מבין את טעם מצות פרה אדומה אמר 'רחוק מה שהיה ועמוק עמוק מי ימצאנו', היינו שגם טעמי המצוות שהבין עד עכשיו אינו עומק ההבנה שכיוונה חכמת הבורא, ויש עוד טעמים נסתרים עמוקים יותר ממה שהבין.

ענין מצות ארבעת המינים

יש טעמים גלויים ונסתרים בכל מצוה ומצוה, ועכשיו שזכינו לקיים מצות ארבעה מינים, ראיתי בספר החינוך (מצוה שכד) שביאר בזה "לפי שימי החג הם ימי שמחה גדולה לישראל, כי הוא עת אסיפת התבואות ופירות האילן בבית, ואז ישמחו בני אדם שמחה רבה, ומפני כן נקרא חג האסיף, וציווה הקל לעמו לעשות לפניו חג באותו העת, לזכותם להיות עיקר השמחה לשמו, ובהיות השמחה מושכת החומר הרבה ומשכחת ממנו יראת אלוקים בעת ההיא, ציוונו השם לקחת בין ידינו דברים המזכירים אותנו כי כל שמחת לבנו לשמו ולכבודו", עכ"ד.

והיינו שחג הסוכות הוא זמן אסיפת הפירות ויש בו שמחה גדולה, וכשיש לאדם ריבוי גשמיות עלול להגיע למרידה בהקב"ה, כמו שכתוב (דברים לב, טו) "וישמן ישורון ויבעט" – היינו אפילו במדרגת 'שורון' שהיא יותר גבוהה ממדרגת 'עקב' ו'ישראל', יכול להיות יודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו, וכשהוא רוצה לעשות עבירה אינו מתחשב בתוצאות, ולא אכפת לו ממה שיקרה איתו, וזה יותר גרוע ממה שכתוב (שם ח יב-יד) "פן תאכל ושבעת וגו' ורם ללבך ושכחת", כי כאן מדובר באדם שאינו שוכח, אלא מכיר את ריבונו ומתכוון למרוד בו.

וכל זה עלול להיות כתוצאה מריבוי הגשמיות והשמחה באסיפת הפירות, לכן ציווה הקב"ה לקחת ארבעה מינים בחג הסוכות, כדי שתהא השמחה לשמו יתברך, וכפי שהמשיך בספר החינוך שם "והיה מרצונו להיות המזכיר מין המשמח, כמו שהעת עת שמחה, כי צדק כל אמרי פיו, וידוע מצד הטבע כי ארבעה המינים כולם משמחי לב רואיהם", וכשאדם יקיים מצות ארבעה מינים בשמחה לשם שמים, זה יזכיר לו שלא למרוד בהקב"ה.

ומוסיף החינוך שם, כי ארבעת המינים דומים לאיברי האדם "שהאתרוג דומה ללב שהוא משכן השכל, לרמוז שיעבוד בוראו בשכלו. והלולב דומה לשדרה שהיא העיקר שבאדם, לרמוז שישיר כל גופו לעבודתו ברוך הוא. וההדס דומה לעיניים, לרמוז שלא יתור אחר עיניו ביום שמחת לבו. והערבה דומה לשפתיים, שבהן יגמור האדם כל מעשהו בדיבור, לרמוז שישיר רסן בפיו ויכוון דבריו, וירא מהשם אף בעת השמחה", והיינו שגם צורת ארבעת המינים מזכירה לאדם לשעבד את כל חושיו לעבודת השם, וממילא לא יגיע למצב של "וישמן ישורון ויבעט".

והנה כל זה מועיל לחג הסוכות שלוקחים בו ארבעה מינים להזכיר ולחזק את האמונה, אבל בפסח שהוא זמן קציר חייטים, וכן בשבועות, מה יזכיר לאדם שלא למרוד בהקב"ה? על זה כתב החינוך שם כי "חג הפסח אין צריך הזכרה בלולב, שהרי מצה ומרור וגופו של פסח בין ידי, ועוד שאינו זמן שמחה כמו חג האסיף. וחג השבועות גם כן אין צריך הזכרה אחרת, כי עיקר הרגל אינו אלא מצד מתן תורתנו, והיא זיכרונו הגדול ליישר כל אורחותינו".

שמחת תורה – שיא האהבה בין ישראל והקב"ה

ועתה בעמדנו ביום שמיני עצרת, אין בו ארבעה מינים וגם לא מצה ומרור, ואין מה שיזכיר לאדם את האמונה, והטעם בזה ביאר בספר החינוך שם "כי יום שמיני עצרת כולו לשם, וכמו שאמר זיכרון לברכה משל למלך שעשה סעודה וכו' כדאיתא במדרש, ולבסוף אמר להם עכבו עמי יום אחד שקשה עלי פרידתכם, ולפיכך נקרא עצרת, ואם כן אין צריך זיכרון אחר", עכ"ד.

ובאמת מצינו בגמרא (סוכה נה, ב) ששבעים פרי החג הם כנגד שבעים אומות, ובשמיני עצרת מביאים רק פר אחד ואיל אחד, ואמרו שם בגמרא "משל למלך בשר ודם שאמר לעבדיו עשו לי סעודה גדולה, ליום אחרון אמר לאוהבו עשה לי סעודה קטנה כדי שאהנה ממך", וצריך ביאור למה בשמיני עצרת מספיק סעודה קטנה פר אחד ואיל אחד, ומדוע לא מביאים הרבה פרים ואילים כמו בשאר ימות החג.

ונראה הטעם בזה, כי יש סעודה שהמלך עושה כדי לחזק את שלטונו, וכמו שעשה המלך אחשורוש משתה גדול לכל שריו ועבדיו לחזק את מלכותו, שכולם יאהבו אותו ויקבלו את מלכותו, והיה צריך לזה סעודה גדולה, כי הסעודה היא אמצעי לחזק את אהבת העם למלך, אבל יש גם שני אוהבים שהאהבה ביניהם כבר מושלמת, ואינם צריכים לעשות סעודה גדולה, כי אין ענין בסעודה לחזק את האהבה, וכל הסעודה היא כתוצאה מהאהבה הגדולה, וכדרך אוהבים ששמחים להיות זה עם זה, ונמצאים ביחד אפילו בזמן שהם אוכלים.

ומעתה בחג הסוכות שמביאים שבעים פרים כנגד שבעים אומות, זה כעין סעודה גדולה, ולא מאהבת הקב"ה לאומות שהרי כתוב (מלאכי א, ג) "ואת עֲשׂו שנאתי", והסעודה גדולה של שבעים פרים היא רק כדי לחזק את מלכותו ית' על אומות העולם, אבל כלל ישראל אינם צריכים לזה, כי הקב"ה אוהב עמו ישראל כמו שכתוב (שם ב) "אהבתי אתכם אמר השם", ולא צריכים לחזק את המלכות שהיא כבר בשלמות, ולכן בשמיני עצרת די בסעודה קטנה של פר אחד ואיל אחד, כשני אוהבים ששמחים לא מחמת הסעודה אלא ממה שנמצאים ביחד.

ועושים כן בשמיני עצרת שהוא זמן של שיא האהבה בין כלל ישראל והקב"ה אחרי כל המועדים: חג הפסח שהוא זמן של חירות מיצר הרע, וחג השבועות שהוא זמן מתן תורתנו, ואחרי ראש השנה ויום כיפור שבו נתכפרו העוונות, וגם אחר כך טרודים במצוות ולא נכשלים בעוונות, כמו שאמרו חז"ל (תנחומא אמור כב) על הפסוק "ולקחתם לכם ביום הראשון" – ראשון לחשבון עוונות, והיינו עוונות שבמזיד, כי לא שייך להיכשל בעבירות במזיד בימים שביין יום כיפור לסוכות, שטרודים בהם במצוות, ובחג הסוכות לוקחים ארבעה מינים להזכיר לשעבד כל החושים לעבודת השם, עד לשמיני עצרת שאז אהבת הקב"ה ישראל היא בשיא השלמות, ואז הקב"ה אומר עשו לי סעודה קטנה כשני אוהבים, שקשה עלי פרידתכם.

להמשיך מדרגת שמחת תורה לכל השנה

ועלינו לדעת כיצד אפשר לשמר את המדרגה שהשיגו בשמחת תורה למשך כל השנה. העצה הפשוטה היא שתהיה קביעות יומית, אפילו קביעות קטנה ביותר ללימוד ספרי מוסר, וכתוב בהרבה פוסקים שלימוד ספרי יראה בכל יום הוא חיוב מדאורייתא, וכן הביא המשנה ברורה (סימן א' ס"ק יב) "צריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום, אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו, ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", כי ספרי המוסר מזכירים לאדם את החיובים שהוא צריך לעשות.

ואני מכיר אחד שהתחזק לאחרונה בלימוד המוסר, והתחיל ללמוד ספר 'העיקרים' בכל יום, וזה משפיע עליו מאד, וכן ספר 'ארחות צדיקים' הוא ספר השווה לכל נפש, ומביא דבריו מספר חובות הלבבות ומשערי תשובה, ולפעמים מעתיק חלק מדבריהם ומוסיף על זה משלו, והוא בעצמו היה אחד מן הקדמונים, והמהרש"א בחיבורו ('ע' יט, א) מביא מדבריו, ויש שם הרבה פרקים על הדברים הצריכים חיזוק.

וכן ספר 'ארחות יושר' למרן הגר"ח קניבסקי שליט"א יש בו הרבה דברים נפלאים הנוגעים למעשה לבני דורנו, והשבוע (סוכות תשל"ב) אמרתי להגר"ח שליט"א כי יש הרבה דברים המתחדשים ומעשים שבכל יום שצריך לכתוב עליהם, וכגון בחינוך הילדים, שיש הורים צדיקים שמכבידים על הילדים יותר מכוונותיהם, וכשמכריחים את הילד ללמוד או להתפלל הוא אינו מסוגל לזה, וכבר היו מעשים בילדים שסרו מהדרך מפני שהוריהם הלחיצו אותם וכפו עליהם להתנהג כראוי, והחינוך צריך להיות מתוך דוגמא אישית ולא בכפייה.

ותיכף הראה הגר"ח שליט"א כי הדברים כתובים ומפורשים באבות דרבי נתן סוף פרק כ"ו: "אדם שיש לו בן ולא למד תורה מאביו והלך ולמד תורה מאחרים הרי חנופה מבקש", ופירש שם בראשון לציון: "פירוש, הרי חנופה מבקש ואביו לא חנף לו אך התגאה כנגדו לכן לא זכה ללמוד, ורצה בזה שהאב יחניף לבנו למען הביאו ללימוד התורה", ע"כ. והיינו שאם רואים שהבן אינו מצליח בלימודו אצל אביו, וכשהוא לומד אצל אחרים הוא מצליח, הסיבה לזה היא מפני שהוא מבקש חנופה ויחס טוב, והאב מרוב דאגתו לבנו, אינו שותק לו על התנהגותו ואינו מחניף לו, אלא מלחיץ אותו וכופה עליו ללמוד, ואילו המלמד מחניף ונותן לו יחס טוב, לכן אצל המלמד הוא מצליח ולא אצל האב.

ועל פי רוב זה נובע ממה שהורים הם צדיקים, ורוצים שגם בניהם יהיו צדיקים כמותם, ולוחצים את הילדים למעלה מכוונותיהם, ועל ידי זה הילדים מתרחקים ואינם רוצים לשמוע. והוסיף הגר"ח שליט"א כי זה נובע גם מחוסר שכל הישר, שלא מבינים שאי אפשר לחנך בצורה כזו. וכשמכריחים את הילדים וכופים עליהם – משיגים תוצאה הפוכה, שהילד אינו רוצה ללמוד ואינו רוצה להתפלל.

וגם ספרי ה'חפץ חיים' הם ספרים נפלאים, ושמעתי השבוע מעשה שהיה עם בחור שיצא לתרבות רעה עד שנעשה מחלל שבת רחמנא ליצלן, ויעצה לו הרבנית קניבסקי ע"ה שיתחיל ללמוד בקביעות בכל יום שתי הלכות בספר חפץ חיים ושמירת הלשון, והוא אכן התחיל ללמוד חפץ חיים ושמירת הלשון והתהפך לגמרי! והיום הוא מרביץ תורה בחוץ לארץ. כזו תועלת יש בלימוד ספרי החפץ חיים.

ושמעתי מאחד שהתאונן כי לימוד המוסר אינו משפיע עליו, והוא חושש לביטול תורה במה שלומד מוסר ללא תועלת, ואמרתי לו כי לימוד המוסר זה גם דברי תורה, שכל ספרי המוסר מביאים הרבה פוסקים ומאמרי חז"ל, ואפילו אם אינו מרגיש השפעה מיד, הרי במשך הזמן ישפיעו עליו הדברים, וכמו שכתוב "אבנים שחוקו מים" (איוב יד, יט, ועיין אדר"נ פ"ו), במשך הזמן לימוד המוסר שוחק את לב האבן, ומשפיע השפעה גדולה.

אבל צריכים גם להיזהר שלא לשים עוד אבנים על הלב, וכגון מה שיש בימינו כל מיני יצרי הרע שאפשר להכניס בתוך הכיס, ואם יוצקים בטון על הלב מה יועיל לימוד המוסר, ואפילו אם אבנים שחוקו מים הרי כל הזמן יש עוד אבנים, ורק על ידי ההתרחקות מן הדברים המפריעים עם קביעות של לימוד המוסר, כך אפשר להתחזק ולהמשיך עם הדרגה של שמחת תורה לכל השנה!

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **בת שבע אסתר קניבסקי** ע"ה
אשת חבר יבלחט"א רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א בת מרן גאון ישראל רבינו יוסף שלום זצוק"ל
נלב"ע שבת חוה"מ סוכות י"ז תשרי תשע"ב - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
הר"ר **מרדכי** ב"ר **יעקב** ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
הרב **יעקב** ב"ר **גרשון** זצ"ל
נלב"ע כ' תשרי - תנצב"ה

לעילוי נשמת הרבנית הצדקנית מרת **העניא רחל אדלשטיין** ע"ה
אשת חבר יבלחט"א רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א בת הגאון רבי יהושע זליג דיסקין זצ"ל
נלב"ע ערב חג הסוכות י"ד תשרי תשס"ב - תנצב"ה

לע"נ מרת **שולמית פרידל לוונשטיין** ע"ה
בת החבר רבי **מנחם** ז"ל
נלב"ע כ"א תשרי - תנצב"ה

מוקדש לעילוי נשמת
מרת **ליבא** בת ר' **משה ראובן** ע"ה
נלב"ע כ"ב תשרי תשס"ה - תנצב"ה